

ПРИНЦИП «НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ»: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

THE PRINCIPLE OF “GOOD GOVERNANCE”: THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Стовба О.В., д.ю.н.,
головний науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут судових експертиз
імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України

Повномасштабне вторгнення, загроза державності та територіальній цілісності України поставила ряд питань перед національною правовою системою. Водночас ясно, що в умовах масштабних військових дій державний апарат України тимчасово не в силах гарантувати виконання вимог національного законодавства на всій міжнародно визнаній території держави. Зазначене завдання стає тим більш складним, тому що лінія фронту і площа територій, контрольованих Україною, постійно і динамічно змінюється, зокрема деокуповується. Внаслідок цих подій відновлення дії Конституції і законів України у звільнених регіонах, так само і на тих територіях, на яких відбувалися бойові дії, має свої особливості.

Зазначена специфіка відображається у просторі та часовому вимірі. В межах території України виділяються такі особливі зони, як ті, на яких ведуться або велися бойові дії, тимчасово окуповані. В свою чергу, часовий вимір подій вказує на те, що одна й та сама територія могла бути тимчасово окупована, потім на ній велися бойові дії, і нарешті вона є звільненою і на ній відбувається нормальне функціонування суспільних відносин. Звичайно, і законодавче регулювання цих відносин має мати свою специфіку в залежності від вказаних вище просторово-часових параметрів. Подібна специфіка певною мірою враховується законодавцем. Однак зазначене правове регулювання є суперечливим, внаслідок чого виникають судові спори, які підлягають вирішенню у судовому порядку. Особливої значущості при вирішенні подібних спорів набуває принцип «належного урядування», який встановлено Європейською конвенцією про захист прав і основоположних свобод людини та конкретизовано у рішеннях Європейського суду з прав людини. Відтак встановлення змісту зазначеного принципу у контексті судової практики ЄСПЛ має важливе значення для правильного вирішення справ у межах національної правової системи.

Ключові слова: публічне адміністрування, професійна діяльність, відповідальність, належне урядування, права і свободи людини.

The full-scale invasion and the threat to Ukraine's statehood and territorial integrity have raised a number of questions for the national legal system. At the same time, it is clear that in the context of large-scale military operations, the state apparatus of Ukraine is temporarily unable to guarantee the implementation of national legislation throughout the internationally recognized territory of the state. This task becomes all the more difficult because the front line and the area of the territories controlled by Ukraine are constantly and dynamically changing, including de-occupation. As a result of these events, the restoration of the Constitution and laws of Ukraine in the liberated regions, as well as in the territories where hostilities took place, has its own peculiarities.

This specificity is reflected in the spatial and temporal dimensions. Within the territory of Ukraine, there are special zones, such as those where hostilities are or have been conducted, and temporarily occupied. In turn, the temporal dimension of events indicates that the same territory could be temporarily occupied, then hostilities were conducted on it, and finally it is liberated and normal functioning of social relations takes place on it. Of course, the legislative regulation of these relations should also have its own specifics, depending on the above spatial and temporal parameters. This specificity is to some extent taken into account by the legislator. However, this legal regulation is contradictory, which leads to disputes that are subject to judicial resolution. In resolving such disputes, the principle of "good governance", which is established by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and specified in the judgments of the European Court of Human Rights, is of particular importance. Therefore, establishing the content of this principle in the context of the ECHR case law is important for the proper resolution of cases within the national legal system.

Key words: public administration, professional activity, liability, good governance, human rights and freedoms.

Постановка проблеми. Російська збройна агресія та тимчасова окупація частини території України поставила низку проблем перед національною правовою системою. Адже зрозуміло, що в умовах повномасштабної війни держава Україна тимчасово не в силах забезпечити виконання Конституції і законів України на всій міжнародно визнаній території держави.

Ситуація в значній мірі ускладнюється і тим що лінія фронту і обсяг підконтрольних Україні територій не є сталим, а динамічно змінюється. Відтак ті території, які перебували під російською окупацією (наприклад, частина Харківської області, Херсон і частина Херсонської області) станом на час написання цієї статті є звільненими. Відтак застосування законодавства України на цих територіях, як і на територіях, на яких відбувалися бойові дії, має свою специфіку.

Зазначена специфіка розгортається у просторовому та часовому вимірах. Наразі відповідно до Наказу № 309 від 22.12.2022 р., виданого Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України на території України виділяються такі специфічні зони, як території, на яких ведуться бойові дії, велися бойові дії, тимчасово окуповані Російською Федерацією [1]. В свою чергу, часовий вимір подій вказує на те, що одна й та сама

територія могла бути тимчасово окупована, потім на ній велися бойові дії, і нарешті вона є звільненою і на ній відбувається нормальне функціонування суспільних відносин. Звичайно, і законодавче регулювання цих відносин має мати свою специфіку в залежності від вказаних вище просторово-часових параметрів.

Слід зауважити, що така специфіка певною мірою враховується законодавцем. Так, наприклад, відповідно до підрозділу 10 розділу 20 Перехідних положень Податкового кодексу України (далі – ПКУ) встановлені особливості справляння податків в залежності від правового статусу відповідної території у певний період часу. Однак зазначене правове регулювання є суперечливим, внаслідок чого виникають судові спори, які підлягають вирішенню у судовому порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства (далі – КАС) [2].

Особливої значущості при вирішенні подібних спорів набуває принцип «належного урядування», який встановлено Європейською конвенцією про захист прав і основоположних свобод людини від 04.11.1950 р., що ратифікована Україною 17.07.1997 р. (далі – ЄКПЛ) [3] та конкретизовано у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Відтак встановлення змісту зазначеного принципу у контексті судової практики ЄСПЛ

має важливе значення для правильного вирішення справ у межах національної правової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти питань принципу належного врядування, охорони прав і свобод людини в тому числі в розрізі адміністративно-правових відносин, висвітлюються у працях українських вчених Бесага І., Гудими Д., Головатого С., Рабіновича П., Рабіновича С., Радишевської О. Однак цілісного осмислення принципу належного врядування у контексті практики ЄСПЛ дотепер не проведено, тому вказане питання поки що не систематизоване і не розроблене в повному обсязі.

Мета статті – визначення змісту принципу належного врядування, зокрема при розгляді адміністративно-правових спорів, у контексті норм ЄКПЛ. Це, в свою чергу, обумовлює розкриття критеріїв та стандартів незалежності суддів у розрізі судової практики ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. Слід зауважити, що публічне адміністрування з боку держави має здійснюватися з дотриманням гарантій прав і свобод людини, встановлених як національним законодавством України, так і ЄКПЛ. Важливою складовою при цьому є принцип належного врядування, передбачений статтею 1 першого додаткового Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який було підписано у Парижі 20.03.1952 р. Як відомо, згідно змісту цього протоколу:

Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів [3].

Однак треба відзначити, що поточна практика публічного адміністрування з боку держави, зокрема у сфері податків, не завжди відповідає зазначеним нормам. Так, правове регулювання сплати податків в залежності від правового режиму території, на якій вона справляється, неодноразово змінювалося. При цьому приводом для подібної зміни були не тільки окупація/деокупація відповідних територій, але й відверте «хитання» у правовій політиці держави. Зазначене знаходить свою оцінку і відображення й у практиці національних судів. Так, при розгляді справи № 520/19074/23 у рішенні від 18.09.2023 р. Харківського окружного адміністративного суду зокрема зазначено: у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, Верховною Радою України 15.03.2022 був прийнятий Закон України № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», яким пункт 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» ПК України був доповнений, зокрема, підпунктом 69.14 такого змісту: «Тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

Тож, з наведеного слідує, що за змінами п. п. 69.14 п. 69 підр. 10 розд. XX «Перехідні положення» ПК України, не підлягає нарахуванню та сплаті до бюджету плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності): 1) за земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб та: розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації; 2) за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями, як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, визначається Кабінетом Міністрів України.

Наказом від 22.12.2022 за № 309 Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, затверджено Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, у якому зазначено, зокрема, що з 24.02.2022 по 15.09.2022 Харківська міська територіальна громада відносилася до території активних бойових дій, а з 15.09.2022 по теперішній час Харківська міська територіальна громада відноситься до території можливих бойових дій. Згідно вказаного Порядку Харківська міська територіальна громада віднесена до території, на якій з 24.02.2022 й по теперішній час велися бойові дії. Отже, вказаний Перелік також підтверджує правомірність позиції позивача про те, що на території міста Харкова велися бойові дії, що, як наслідок, звільняє позивача від обов'язку по нарахуванню та сплаті до бюджету орендної плати за земельну ділянку, розташовану на такій території.

Суд у зазначеному вище рішенні також, зазначає, що факт ведення з 24.02.2022 на території міста Харкова та Харківської області бойових дій є загальновідомим та підтверджується відповідним затвердженням переліком територій, що надавало позивачу право на застосування податкової пільги, передбаченої підпунктом 69.14 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» ПК України. Разом з тим, 11.04.2023 Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» № 3050-ІХ, який набрав чинності 06.05.2023, яким підпункт 69.14 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» ПК України викладено в наступній редакції: "69.14. За період з 1 січня 2022 року до 31 грудня 2022 року не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях активних бойових дій або на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних осіб, та за період з 1 березня 2022 року до 31 грудня 2022 року – в частині земельних ділянок, що перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Починаючи з 1 січня 2023 року, за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях активних бойових дій або на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, які включені до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) не нарахову-

ється та не сплачується за період з першого числа місяця, в якому було визначено щодо відповідних територій дату початку активних бойових дій або тимчасової окупації, до останнього числа місяця, в якому було завершено активні бойові дії або тимчасова окупація на відповідній території. Відповідач вказує, що згідно змін, внесених вказаним законом, позивач не мав жодної пільги щодо сплати орендної плати та мав обов'язок сплатити орендну плату в установленому розмірі, в тому числі, за спірний період (січень-березень 2023 року).

Разом з тим, відповідно до статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення. У рішенні у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року № 1-рп/1999, Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення частини першої статті 58 Конституції України про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, стосується фізичних осіб і не поширюється на юридичних осіб. Але це не означає, що цей конституційний принцип не може поширюватись на закони та інші нормативно-правові акти, які пом'якшують або скасовують відповідальність юридичних осіб. Проте надання зворотної дії в часі таким нормативно-правовим актам може бути передбачено шляхом прямої вказівки про це в законі або іншому нормативно-правовому акті. Положення частини першої статті 58 Конституції України про те, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, треба розуміти так, що воно стосується людини і громадянина (фізичної особи).

Тобто, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15.03.2022, який було прийнято Верховною Радою України, позивач мав пільгу щодо сплати орендної плати за земельну ділянку, яка розташована в зоні бойових дій, та, в тому числі у спірний період (січень-березень 2023 року), діяв згідно чинних норм Податкового кодексу України.

Водночас, 11.04.2023 Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» № 3050-IX, який набрав чинності 06.05.2023, яким скасовано пільгу по сплаті орендної плати, щодо територій, які віднесені до можливих бойових дій, на підставі чого позивачу нарахована орендна плата за січень-березень 2023 року, тобто за період, у якому не були чинними положення вказаного закону, що суперечить нормам статті 58 Конституції України.

Суд зазначає, що у даному випадку застосування відповідачем положень Закону України від 11.04.2023 № 3050-IX не відповідає принципу правової визначеності, складовою якого є принцип легітимних очікувань, який має застосовуватись не лише на етапі нормотворчої діяльності, а й під час безпосереднього застосування чинних норм права, що даватиме можливість особі в розумних межах передбачати наслідки своїх дій (постанова ВС від 20.10.2020 року у справі № 826/3694/16).

У зв'язку з викладеним, суд не приймає до уваги доводи відповідача щодо того, що з 01.01.2023 на тери-

торії Харківської міської територіальної громади, яка не відноситься до території активних бойових дій, повинна нараховуватися та сплачуватися плата за землю, посиляючись на Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» від 11.04.2023 № 3050-IX, оскільки станом на 01.01.2023 та у спірний період (січень-березень 2023 року) діяли положення Податкового кодексу України, якими було звільнено від оподаткування земельні ділянки, розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, згідно Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15.03.2022.

Враховуючи вищевикладене, суд дійшов висновку, що спірне податкове повідомлення-рішення, в частині нарахування орендної плати за січень-березень 2023 року, було прийнято контролюючим органом безпідставно та необгрунтовано, без урахування усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії), що призвело до настання для позивача негативних наслідків у вигляді встановлення додаткового тягаря зі сплати орендної плати за землю [4]. Зазначені міркування було підтримано і судом апеляційної інстанції, який у Постанові від 22.01.2024 р. вказав, що як вірно врахував суд першої інстанції, застосування відповідачем Закону України від 11.04.2023 № 3050-IX не відповідає принципу правової визначеності, складовою якого є принцип легітимних очікувань, який має застосовуватись не лише на етапі нормотворчої діяльності, а й під час безпосереднього застосування чинних норм права, що даватиме можливість особі в розумних межах передбачати наслідки своїх дій. У рішенні ЄСПЛ від 20 січня 2012 року у справі «Рисовський проти України» підкреслено особливу важливість принципу «належного урядування». Він передбачає, що в разі коли йдеться про питання загального інтересу, зокрема якщо справа впливає на основоположні права людини, державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб. При цьому на них покладено обов'язок запровадити внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок і сприятимуть юридичній визначеності у правовідносинах (пункт 70) [5].

Вказане дає підстави стверджувати, що порушення принципу належного урядування з боку держави є підставою для визнання ЄСПЛ порушень зобов'язань з боку держави. Так, розглядаючи вже згадану справу «Рисовський проти України» ЄСПЛ у своєму рішенні від 20.10.2011 р. (заява № 29979/04) визнав порушення п. 1 ст. 6 та ст. 1 Першого Протоколу Конвенції та вказав, що аналізуючи відповідність цього мотивування Конвенції, Суд підкреслює особливу важливість принципу «належного урядування». Він передбачає, що у разі, коли йдеться про питання загального інтересу, зокрема, якщо справа впливає на такі основоположні права людини, як майнові права, державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб (див. рішення у справах «Беєлер проти Італії» [БП] (Beyeler v. Italy [GC]), заява № 33202/96, п. 120, ECHR 2000-I, «Онер'їлдіз проти Туреччини» [БП] (Oneryildiz v. Turkey [GC]), заява № 48939/99, п. 128, ECHR 2004-XII, «Megadat.com S.r.l. проти Молдови» (Megadat.com S.r.l. v. Moldova), заява № 21151/04, п. 72, від 8 квітня 2008 року, і «Москаль проти Польщі» (Moskal v. Poland), заява № 10373/05, п. 51, від 15 вересня 2009 року). Зокрема, на державні органи покладено обов'язок запровадити внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок (див., наприклад, рішення у справах «Лелас проти

Хорватії» (Lelas v. Croatia), заява № 55555/08, п. 74, від 20 травня 2010 року, і «Тошкуце та інші проти Румунії» (Toscuta and Others v. Romania), заява № 36900/03, п. 37, від 25 листопада 2008 року) і сприятимуть юридичній визначеності у цивільних правовідносинах, які зачіпають майнові інтереси (див. зазначені вище рішення у справах «Онер'їлдіз проти Туреччини» (Oneryildiz v. Turkey), п. 128, та «Беелер проти Італії» (Beyeler v. Italy), п. 119). Принцип «належного урядування», як правило, не повинен перешкоджати державним органам виправляти випадкові помилки, навіть ті, причиною яких є їхня власна недбалість (див. зазначене вище рішення у справі «Москаль проти Польщі» (Moskal v. Poland), п. 73). Будь-яка інша позиція була б рівнозначною, *inter alia*, санкціонуванню неналежного розподілу обмежених державних ресурсів, що саме по собі суперечило б загальним інтересам (див. там само). З іншого боку, потреба виправити минулу «помилку» не повинна непропорційним чином втручатися в нове право, набуте особою, яка покладалася на легітимність добросовісних дій державного органу (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (Pincova and Pine v. the Czech Republic), заява № 36548/97, п. 58, ECHR 2002-VIII). Іншими словами, державні органи, які не впроваджують або не дотримуються своїх власних процедур, не повинні мати можливість отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків (див. зазначене вище рішення у справі «Лелас проти Хорватії» (Lelas v. Croatia), п. 74). Ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються (див., серед інших джерел, *mutatis mutandis*, зазначене вище рішення у справі «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (Pincova and Pine v. the Czech Republic), п. 58, а також рішення у справі «Гаші проти Хорватії» (Gashi v. Croatia), заява № 32457/05, п. 40, від 13 грудня 2007 року, та у справі «Трго проти Хорватії» (Trgo v. Croatia), заява № 35298/04, п. 67, від 11 червня 2009 року). У контексті скасування помилково наданого права на майно принцип «належного урядування» може не лише покласти на державні органи обов'язок діяти невідкладно, виправляючи свою помилку (див., наприклад, рішення у справі «Мос-

каль проти Польщі» (Moskal v. Poland), п. 69), а й потребувати виплати відповідної компенсації чи іншого виду належного відшкодування колишньому добросовісному власникові (див. зазначені вище рішення у справах «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (Pincova and Pine v. the Czech Republic), п. 53, та «Тошкуце та інші проти Румунії» (Toscuta and Others v. Romania), п. 38) [6].

Як можна зауважити, зазначене рішення ЄСПЛ вказує на ту обставину, що діяльність органів держави у сфері публічного адміністрування має відбуватися з урахуванням принципів правової визначеності та належного урядування. У іншому випадку подібна діяльність може бути розцінена ЄСПЛ як порушення зобов'язань, взятих на себе державою відповідно до норм ЄКПЛ. Відповідні рішення держави відповідають принципу належного урядування при дотриманні наступних умов: 1) таке рішення повинно бути вчасним, тобто таким, що прийнято протягом розумного строку; 2) рішення має бути винесене в належний спосіб, тобто спосіб, передбачений законом, судовим рішенням або іншим нормативно-правовим актом; 3) подібне рішення має бути ухвалено у якомога послідовніший спосіб, тобто не суперечити раніше прийнятим рішенням та не вступати у конфронтацію з усталеною судовою практикою та законодавством, а також передбачати чітку і зрозумілу процедуру оскарження.

Висновки. Аналіз як практики національних судів, так і судової практики ЄСПЛ дає змогу змістовно наповнити принцип належного урядування. Як можна бачити, він конкретизується у згаданих судових рішеннях як комплекс пов'язаних між собою стандартів та вимог, які передбачають те, що будь-яке діяльність держави, зокрема у межах публічного адміністрування податків, має бути ухвалене за дотримання наступних умов: 1) таке рішення повинно бути вчасним, тобто таким, що прийнято протягом розумного строку; 2) рішення має бути винесене в належний спосіб, тобто спосіб, передбачений законом, судовим рішенням або іншим нормативно-правовим актом; 3) подібне рішення має бути ухвалено у якомога послідовніший спосіб, тобто не суперечити раніше прийнятим рішенням та не вступати у конфронтацію з усталеною судовою практикою та законодавством, а також передбачати чітку і зрозумілу процедуру оскарження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України № 309 «Про затвердження переліку територій на яких ведуться (велись) бойові дії або тимчасово окуповані Російською Федерацією» від 22.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text> (дата звернення 05.01.2024).
2. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 05.01.2024).
3. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 р. Ратифікована : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004?find=1&text=юрисдикц#w1_3 (дата звернення 05.01.2024).
4. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 18.09.2023 р. (справа № 520/19074/23). URL: <https://opendatobot.ua/court/113567569-7b904063642a8864886e95b6dba3e667> (дата звернення 05.01.2024).
5. Постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 22.01.2024 р. (справа № 520/19074/23). URL: <blob:https://cabinet.court.gov.ua/5bb4cadb-8f19-47a6-a59e-ae3bf24d9d12> (дата звернення 24.01.2024).
6. Рішення Європейського суду з прав людини від 20.10.2011 року по справі «Рисовський проти України» (заява № 29979/04). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854#Text (дата звернення 05.01.2024).